

Tema 3. Constituțiile din România

Secolul al XIX-lea a stat sub semnul căutărilor legislative menite să ofere spațiului românesc un cadru necesar modernizării instituționale: Regulamentele Organice, 1831-1832, Convenția de la Paris, 1858 și Statutul Dezvoltător al Convenției de la Paris, 1864.

În anul 1866 a fost adoptată prima Constituție românească, ca urmare a venirii pe tron a prințului străin Carol de Hohenzollern-Sigmaringen. Aceasta era inspirată dintr-un model belgian adaptat realităților românești, era structurată pe titluri și articole referitoare la forma de guvernământ, teritoriu, instituții, drepturi.

Forma de guvernământ era monarhia constituțională, ereditară și de religie creștină.

Teritoriul României, numită astfel pentru prima oară într-un act oficial, era considerat inalienabil, indivizibil și inviolabil, prevederi care depășeau statutul de vasalitate față de Imperiul Otoman.

Principiile Constituției: suveranitate națională, guvernare reprezentativă, separarea puterilor în stat, responsabilitate ministerială, monarhie ereditară, drepturi și libertăți cetățenești.

Conform Constituției, puterile în stat funcționau astfel:

puterea executivă – domn – conducea politica internă și cea externă – și guvern;

puterea legislativă – domn care are inițiativă legislativă și drept de veto – și Parlamentul bicameral, cu membri desemnați prin vot censitar; el propunea, dezbătea și aproba legi, dezbătea și aproba bugetul, avea drept de interpelare.

Puterea judecătorească – domn – era singurul care avea drept de grațiere – și instanțele judecătorești.

La capitolul drepturi și libertăți cetățenești, se înregistrează principalele limite ale Constituției: se stabilea dreptul la cetățenie, însă doar pentru creștini, dreptul la vot, dar censitar și masculin, dreptul la proprietate, dar fără ca statul să poată interveni pentru a face exproprieri, în caz de utilitate publică.

Deoarece Constituția prevedea libertatea de opinie și dreptul la asociere, ea a încurajat crearea partidelor politice. Astfel, în 1875, este înființat Partidul Național Liberal, iar în 1880, Partidul Conservator.

Constituția din 1866 a rămas în vigoare până în 1923, cu trei modificări: 1879 – modificarea articolului 7; 1884 – introducerea titlaturii de Regat; 1917 – votul universal și împrăștierea.

Consecințele elaborării Constituției din 1866:

România devine un stat modern, guvernat după principiile liberalismului: separația puterilor în stat, drepturi și libertăți cetățenești, garantarea proprietății private.

Ca urmare a modificărilor teritoriale, etnice, social-economice și politice aduse de Unirea din 1918, a fost necesară **o nouă Constituție, adoptată în 1923**. Ea relua multe dintre prevederile celei din 1866, dar venea și cu elemente de noutate. Structura, principiile politice și forma de guvernământ rămăneau neschimbate. **În legătură cu teritoriul, România devenea un stat național, unitar și indivizibil, prevederi menite să descurajeze pretențiile expansioniste ale statelor vecine.** Puterile în stat erau separate și exercitate de Rege, Guvern, Parlament și instanțe care își mențineau atribuțiile.

Principiile Constituției: suveranitate națională, guvernare reprezentativă, separarea puterilor în stat, responsabilitate ministerială, monarhie ereditară, drepturi și libertăți cetățenești.

Un alt element de noutate se regăsește la prevederile referitoare la **proprietate, de această dată fiind admise exproprierile, în caz de utilitate publică. Mai mult, bogățiile subsolului devin proprietate de stat.**

Constituția din 1923 introduce un regim democratic în care minoritățile sunt integrate social și politic, iar pluripartitismul este o realitate pe scena politică interbelică.

În perioada 1930-1938, Carol al II-lea încearcă să păstreze aparența unui regim democratic, deși el desfășoară o politică duplicitară în ochii electoratului. Ca urmare, în alegerile din 1937, niciunul dintre partide nu a reușit să obțină prima electorală (40% din voturi). Acest fapt i-a permis regelui să instaureze o guvernare autoritară, bazată pe **Constituția din 1938. Aceasta menține prevederile referitoare la teritoriu și forma de guvernământ, formulate în 1923, dar face din rege „capul” statului anulând astfel principiul separării puterilor în stat.**

Principiile Constituției: desființarea separării puterilor în stat, supremația regelui, partid unic.

Un alt element de noutate în Constituție îl reprezintă introducerea capitolului referitor la îndatoririle românilor, care îl precede pe cel referitor la drepturile lor. De asemenea, Constituția din 1938 introducea votul universal, masculin și feminin (femeile pot vota, dar nu pot candida), însă numărul alegătorilor scădea din cauza creșterii majoratului electoral la 30 de ani.

În concluzie, Constituția din 1938 introducea în România regimul autoritar a lui Carol al II-lea, bazat pe cultul personalității (cenzură, propagandă, manifestații stradale), dar și pe dispariția pluralismului politic, căci regele hotărăște desființarea partidelor istorice și crearea partidului său, Frontul Renașterii Naționale, de care depindeau toate funcțiile în stat.

Pe 23 august 1944, regele Mihai îl arestează pe Ion Antonescu, sperând că astfel va reuși să instaureze democrația interbelică. **Cu toate acestea, intrată în sfera de influență a URSS-ului, România va cunoaște un regim de tip totalitar comunist. Acesta a avut două forme de manifestare – regimul stalinist (1948-1965) și regimul național-comunist (1965-1989) – și a fost legiferat prin Constituțiile din 1948 și 1952.** Ele erau structurate la fel ca precedentele, dar conținutul lor era total diferit.

Se consfințește **noua titulatură a statului, de Republica Populară Română**, și se preciza caracterul său de „**stat popular, unitar, independent și suveran**” care a luat ființă prin „lupta dusă de popor în frunte cu clasa muncitoare, împotriva fascismului, reacțiunii și imperialismului”. Această afirmație constituia de fapt baza propagandei, în condițiile în care România era practic o țară ocupată de sovietici.

Principiile Constituției din 1948: puterea aparține partidului unic, pluripartitismul era înlăturat, principiul separării puterilor în stat era desființat. Aceste principii se regăsesc la toate constituțiile regimului comunist.

Puterile în stat erau exercitate de

Consiliul de miniștri (puterea executivă),

Marea Adunare Națională, un parlament unicameral (puterea legislativă) și

Curtea Supremă/Tribunalul (puterea judecătorească). Totuși, nu exista o separare a puterilor în stat, căci toate aceste instituții se subordonau partidului unic: Partidul Muncitoresc Român (PMR).

Drepturile și libertățile cetățenești, formulate cu generozitate, puteau fi îngrădite dacă era afectată ordinea în stat.

Spre deosebire de Constituția din 1948, cea din 1952 formulează în mod explicit rolul conducător al PMR-ului. Principiul de bază al puterii este dictatura proletariatului; regimul de stat al României este „regimul democrației populare” ce reprezintă puterea

oamenilor muncii, iar statul democrat popular este o formă a dictaturii proletariatului, exercitată de partid.

Nicolae Ceaușescu a preluat puterea după moartea lui Gheorghe Gheorghiu-Dej (19 martie 1965, de cancer la ficat), fiind un apropiat al acestuia și membru în Biroul Politic al PMR.

În 1965 este adoptată **noua Constituție**. În art. 1 era inserată noua denumire a statului: „**Republica Socialistă România**”, stat suveran, independent și unitar, teritoriul său fiind „inalienabil și indivizibil”, iar la art. 3 se prevedea: „**În Republica Socialistă România, forța conducătoare a întregii societăți este Partidul Comunist Român**”. Se considera că s-a ajuns la un înalt stadiu de dezvoltare în drumul românilor spre comunism, cu o economie socialistă, cu o proprietate socialistă, ca bază a oricărei proprietăți și cu monopolul asupra comerțului exterior. Cetățenii erau împărțiți în cetățeni de rang superior, privilegiați, membri ai PCR și cetățeni de rang inferior, restul.

Constituția a fost modificată în 1974, pentru a se introduce funcția de președinte al statului, fapt ce anunța intențiile de politică dictatorială ale lui Nicolae Ceaușescu.

Încălcarea drepturilor cetățenilor, scăderea nivelului de trai al populației și izolarea diplomatică a României au dus la înlăturarea pe cale violentă a comunismului, prin revoluția din decembrie 1989. Astfel, România evolua spre democrație, pe baza Constituției din 1991.

Constituția din 1991 îmbina tradiția democratică a României cu principile constituționale europene.

În art. 1 se precizează „România este un stat de drept, democratic și social, în care demnitatea omului, drepturile și libertățile cetățenești, libera dezvoltare a personalității umane, dreptatea și pluralismul politic reprezintă valori supreme și sunt garantate”. Constituția prevedea o serie de drepturi noi: libertatea circulației, inițiativa legislativă a electoratului, dreptul de vot asigurat tuturor cetățenilor cu vârsta de 18 ani – „universal, egal, direct, secret și liber exprimat”. **Forma de guvernământ introdusă este republica, iar pluralismul devine în societatea românească o condiție și o garanție a democrației.**

Principalele instituții ale republicii sunt:

Parlamentul, organ reprezentativ suprem al poporului român și unica autoritate legiuitoare a țării,

Președintele, care reprezintă statul român și este garantul independenței naționale, al unității și al integrității teritoriale și

Guvernul, care exercită conducerea generală a administrației publice.

Această constituție a fost revizuită în 2003 pentru a pune legea fundamentală în concordanță cu noile realități impuse de viitoarea aderare a României la Uniunea Europeană în 2007.

Consecințe:

Prin Constituția din 1991, România redevine stat democratic și stat de drept (adică un stat ale cărui legi se bazează pe respectarea drepturilor și libertăților cetățenești, un stat în care funcționarea instituțiilor se face pe baza legilor, justiția este independentă, iar cetățenii sunt protejați de excesul de autoritate al instituțiilor).